

بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی زنان شهر اهواز

حسن شجاعی^۱

سید عبدالهادی دانشی^۲

حسین کمالوند^۳

چکیده

هدف مقاله حاضر، بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی زنان شهر اهواز است که از دیدگاه‌های جامعه‌شناختی در خصوص پایگاه اجتماعی - اقتصادی و اعتماد اجتماعی استفاده شده است. این پژوهش به صورت پیمایشی و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه زنان ۱۸ تا ۶۴ سال شهر اهواز، که حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر تعیین شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده نیز با استفاده از نرم افزار Warp pls و Tanagra انجام گرفت. از لحاظ زمانی این پژوهش در سال ۱۳۹۶-۱۳۹۵ اجرا شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که متغیر مستقل پژوهش (پایگاه اجتماعی - اقتصادی) بر متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) تأثیرگذار می‌باشد. همچنین ابعاد عینی و ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی نیز بر متغیر اعتماد اجتماعی تأثیرگذار می‌باشند. نتایج مدلسازی معادلات ساختاری در بخش مدل اندازه‌گیری نشان می‌دهند که شاخص‌های پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده برای سازه‌های پژوهش نتایج مطلوبی را نشان می‌دهند. در بخش مدل ساختاری نیز از ضریب مسیر، ضریب معناداری، ضریب تعیین و شاخص افزونگی استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که ضریب مسیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی به اعتماد اجتماعی میزان ضریب مسیر استاندارد ۰/۰۹ و ضریب معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. به این ترتیب این فرضیه یعنی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی تأیید می‌شود.

کلمات کلیدی: اعتماد اجتماعی، اعتماد فردی، اعتماد عمومی، اعتماد نهادی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی

۱. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، (نویسنده مسئول)

hasan.shojaie6677@gmail.com آدرس پستی: استان خوزستان، شهرستان بهبهان، روستای کردستان بزرگ،

جنب مسجد ولی عصر، کدپستی ۶۳۹۵۳-۶۳۶۶۱- تلفن ۰۹۱۶۵۳۱۰۲۳۶

۲. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یاسوج

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

مقدمه

اعتماد برای سلامتی در سطح فردی و اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار است و از مؤلفه‌های مهم برای عملکرد صحیح جامعه است، زیرا به توسعه، نگهداری و پایداری کیفیت اجتماعی زندگی مردم مربوط می‌شود (وارد پی^۱، ۲۰۰۹؛ فنگ و همکاران^۲، ۲۰۱۶: ۱)، اعتماد اجتماعی در میان دانشمندان علوم اجتماعی معاصر، از اهمیت زیادی برخوردار است (دیلی و نیوتن^۳، ۲۰۰۲: ۳). اعتماد اجتماعی مفهومی است که در فرآیند روابط اجتماعی، بین افراد و سازمان‌های اجتماع با همدیگر تبلور می‌یابد. در واقع، اعتماد اجتماعی بر انتظاراتها و تعهدهای اکتسابی و تأیید شده به لحاظ اجتماعی دلالت دارد که افراد نسبت به یکدیگر و نسبت به سازمان‌ها و نهادهای مربوط به زندگی اجتماعی‌شان احساس می‌کنند و با رابطه متقابل تعمیم‌یافته قرین است (احمدی و همکاران^۴، ۱۳۹۲: ۹۹). اندرسون نیز، اعتماد اجتماعی را معیاری برای درک فرد از سطح اخلاق در جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند، تعریف می‌کند (اندرسون^۳، ۲۰۱۷: ۱۱).

وضعیت زنان هر جامعه نشان‌گر میزان پیشرفت آن جامعه است. اعتلای کشورها در گرو استفاده هدفمند از تمامی نیروها و استعدادهای انسانی خود از جمله زنان است. از طرف دیگر یکی از عوامل و مولفه‌های مهم انسجام در هر جامعه‌ای وجود اعتماد در بین افراد آن جامعه و مخصوصاً زنان آن جامعه است (حسینی و همکاران^۵، ۱۳۹۰: ۵۸ - ۵۷). بنابراین جامعه ما که در حال گذار از جوامع مبتنی بر تقدیر و سرنوشت به سوی جوامع مبتنی بر عاملین انسانی است و به‌منظور رویارویی فعال و ساختمانند با آینده نیازمند به اعتماد است با توجه به شرایط تحول فرهنگی و اجتماعی جامعه ایران به‌عنوان جامعه‌ای در حال گذار و با عنایت به اهمیت اعتماد اجتماعی در تعامل اجتماعی شهروندان در چند سال اخیر، موضوع بررسی اعتماد به افراد، اقشار و سازمان‌ها را از اهمیت بسیار بالایی برخوردار می‌داند. این از آن روست که یافته‌های آماری مربوط به اعتماد اجتماعی و ارزیابی‌های مردم از ارزش‌ها و هنجارهای حاکم در جامعه ما را تا حدودی در شناخت این موضوع به‌عنوان یک دارایی جمعی آگاه می‌سازد (حاجیانی و همکاران^۶، ۱۳۹۱: ۲۵). بنابراین با توجه به اهمیت و تأثیری که اعتماد اجتماعی می‌تواند در جامعه ایجاد کند، شناخت عوامل موثر بر آن ضروری به‌نظر می‌رسد. محققانی که در این ارتباط به پژوهش پرداختند عوامل گوناگونی را مطرح کرده‌اند که از آن جمله می‌توان به استفاده از رسانه‌های جمعی، اعتقاد به کارگروهی، اعتقادات دینی، تجربه ناگوار زندگی، رضایت از زندگی و غیره اشاره کرد (ابراهیمی و بابازاده‌بائی^۷، ۱۳۸۹: ۷۸). در این راستا یکی دیگر از متغیرهای تأثیرگذار بر اعتماد اجتماعی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی است

-
1. Ward P
  2. Feng et al
  3. Andreasson

هزارجریبی و مروتی، ۱۳۹۰؛ فرزانه و جويا، ۱۳۹۱؛ عسگری و شرافت، ۱۳۹۲). به اعتقاد وبر، پایگاه به حرمت یا احترام اجتماعی اطلاق می‌گردد که به افراد یا گروه‌ها واگذار می‌شود (احمدرش و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۴۶). پایگاه اقتصادی - اجتماعی به عنوان جایگاه فرد برحسب میزان بهره‌مندی از سرمایه اقتصادی و اجتماعی به صورت یک شاخص ترکیبی از معرف‌های ثروت و منزلت شغلی، تعریف می‌شود (حیدرنازاد و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱۸). بنابراین هدف اصلی این پژوهش بررسی میزان اعتماد اجتماعی در میان زنان شهر اهواز و تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر آن می‌باشد.

اهداف فرعی پژوهش

- بررسی تحصیلات فرد و والدین و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی درآمد فرد و والدین و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی شغل فرد و والدین و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی بعد عینی پایگاه اجتماعی اقتصادی و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی

پیشینه تجربی

مجاهدی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان؛ مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شهید چمران، که به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است به این نتیجه رسیده‌است که، بین پایگاه اجتماعی - و اقتصادی با اعتماد اجتماعی رابطه معنادار ولی معکوسی وجود دارد (مجاهدی، ۱۳۸۹). هزارجریبی و مروتی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی در بین دانشجویان؛ مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه‌های شهر جهرم، که به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است به این نتیجه رسیده‌اند که، بین متغیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی و میزان اعتماد اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد (هزارجریبی و مروتی، ۱۳۹۰: ۲۷). فرزانه و جويا (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان، تحلیل اجتماعی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی جوانان؛ بررسی تجربی جوانان شهر گتاپ، که به روش پیمایشی بر روی ۳۱۵ نفر از جوانان، به‌عنوان نمونه آماری انجام شده است به این نتیجه رسیده‌اند که، رابطه معناداری بین متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی و اعتماد اجتماعی وجود داشته است (فرزانه و جويا، ۱۳۹۱: ۲۰۳). مولایی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل جامعه‌شناختی موثر بر میزان اعتماد اجتماعی؛ مورد مطالعه: دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور شهر آبدانان، که به روش پیمایشی بر روی ۲۵۳ نفر از دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور شهر آبدانان، به‌عنوان نمونه آماری انجام شده است به این نتیجه رسیده‌اند که، بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده و میزان اعتماد اجتماعی رابطه وجود دارد. به‌طور کلی

نتایج نشان می‌دهد که میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور آبدانان متوسط رو به پایین است (مولایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰۵). ایروانی و دیندار^۱ (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی دانشجویان: مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه‌های جهرم، که به روش پیمایشی بر روی ۳۷۰ نفر از دانشجویان، به‌عنوان نمونه آماری انجام شده است به این نتیجه رسیده‌اند که، بین متغیرهای شبکه، عضویت داوطلبانه، فعالیت، وضعیت اشتغال و اعتماد رابطه معنی‌داری وجود دارد، اما بین متغیرهای پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده، قومیت، سن و تحصیلات و اعتماد رابطه معنی‌داری وجود ندارد. در این تحقیق، اعتماد دانشجویان به شکل اعتماد بین شخصی و اعتماد نهادی سنجیده شده است (ایروانی و دیندار، ۲۰۰۳). هاشمیان‌فر و همکاران^۲ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان، عوامل مؤثر در اعتماد اجتماعی در بین جوانان؛ مطالعه موردی: جوانان ۱۵ - ۲۹ ساله در همدان، که به روش پیمایشی بر روی ۳۸۵ نفر از جوانان، به‌عنوان نمونه آماری انجام شده است به این نتیجه رسیده‌اند که، میزان اعتماد اجتماعی در بین جوانان در حد متوسط است. بین متغیرهای تحصیلات، هزینه خانواده، محل سکونت و اعتماد اجتماعی رابطه منفی و معکوس وجود دارد (هاشمیان‌فر و همکاران، ۲۰۱۷: ۶۳).

جمع‌بندی پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه‌های پژوهش نشان می‌دهد که هیچ یک از پژوهش‌ها به‌طور جداگانه به بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی نپرداخته‌است، همچنین در این پژوهش برای سنجش پایگاه اجتماعی - اقتصادی از دو بعد عینی شامل (تحصیلات، شغل و درآمد) و بعد ذهنی و برای سنجش متغیر اعتماد اجتماعی از سه بعد اعتماد فردی، عمومی و اعتماد نهادی استفاده شده‌است، بنابراین در این پژوهش متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی و اعتماد اجتماعی را به‌صورت مبسوطی مورد بحث و بررسی قرار داده‌ایم. در نهایت برای بررسی تأثیرگذاری متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی از تکنیک مدلسازی معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است، کاری که در پیشینه پژوهش از آن استفاده نشده است.

پیشینه نظری

به اعتقاد دلپی و نیوتن در شکل‌گیری و تقویت اعتماد اجتماعی عوامل مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در سطوح خرد و کلان از جمله درآمد، پایگاه اجتماعی، رضایت شغلی، رضایت از زندگی، احساس شادمانی و غرور ملی، نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای را ایفا می‌کنند (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۸).

پاتنام به‌عنوان ویژگی‌های فردی، میزان اعتماد افراد را با وضعیت پایگاه اجتماعی، میزان تحصیل، میزان درآمد و تجارب شخصی آن‌ها مرتبط می‌داند. پاتنام در موضوع اعتماد، البته به عوامل اجتماعی اهمیت بیشتری می‌دهد. او در این زمینه می‌گوید: «منابع اعتماد به ما چیزهای زیادتری در رابطه با جوامع و سیستم‌های اجتماعی می‌گویند تا ویژگی‌های شخصی افرادی که در آن جوامع زندگی می‌کنند». به نظر پاتنام افراد، هنجارهای اساسی، مشارکت، همکاری و مبادله را از طریق پیوستگی و تعلق گروهی یاد می‌گیرند و سپس، به همدیگر اعتماد می‌کنند. به نظر وی به همین دلیل، میزان اعتماد در اجتماعات کوچک و محدود بیشتر از اجتماعات بزرگ و گسترده با جمعیت بالاست. بنابراین از دیدگاه پاتنام میزان گستردگی روابط بر میزان اعتماد مؤثر است (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۱ - ۸۰). در نهایت وی معتقد است که افراد برخوردار از منابع نسبت به افراد فاقد منابع، بیشتر به دیگران اعتماد می‌کنند. شاید به این دلیل که دیگران، با افراد دارای منابع، با صداقت و احترام بیشتری رفتار می‌کنند. در بین افراد دارای تحصیلات، درآمد و منزلت پایین‌تر، اعتماد کمتر است. از این دیدگاه، اعتماد اجتماعی حاصل تجربه‌های زندگی در بزرگسالی است و کسانی که در زندگی موفقند، نسبت به کسانی که دچار فقر، بیکاری، تبعیض، استثمار و محرومیت اجتماعی هستند، از اعتماد بیشتری برخوردارند. کلاس اوفه^۱ نیز معتقد است که ثروتمندان، قدرتمندان و کسانی که اطلاعات زیادی دارند می‌توانند هزینه اعتماد را بپردازند؛ چون به آسانی می‌توانند در هم شکستن اعتماد را تحمل کنند، ولی اعتماد کنندگان کم‌قدرت‌تر ممکن است از درهم شکستن اعتماد به شدت متضرر شوند (افه، ۱۳۸۵: ۲۲۲؛ کیاکجوری و افراسیابی، ۱۳۹۱: ۱۴۸). همچنین اوفه، نظریات خود را در باب اعتماد اجتماعی به‌مثابه مؤلفه اساسی سرمایه اجتماعی بیان داشته‌است و مفهوم سرمایه اجتماعی را با سه عنصر اصلی و شاخص معرفی می‌کند: در قالب گرایش‌ها به آگاهی و توجه؛ در بعد تمایلات رفتاری به اعتماد و در بعد الگوهای ساختاری به انجمن‌پذیری اشاره می‌کند. این سه عنصر شاخص عبارتند از:

۱. آگاهی و توجه که شامل مجموعه افکار و عقاید و حساسیت نسبت به زندگی اجتماعی و سیاسی و توجه به هر چیزی است که در وسیع‌ترین معنا مربوط به «امور عمومی» است. مسائل مربوط به زندگی شهروندی موضوع اصلی آگاهی و توجه است.

۲. اعتماد در دو گونه قوی و ضعیف مطرح است. اعتماد ضعیف شامل نبود ترس و شک نسبت به رفتار احتمالی دیگران است. نبود اعتماد ضعیف در افراد ناشی از دو عامل: اول، بی‌اعتمادی به خود برای تطابق با دیگران و برقراری تعامل پایدار با آنان و دوم، دیدگاه فردگرایانه شدید مبنی بر این‌که اعتماد به دیگران باعث از دست دادن فرصت‌های با ارزش می‌شود. در مقابل، نوع قوی اعتماد، زمانی موجود است که شخص نه تنها نسبت به مردم خوشبین و آنان را دارای طینت خوب و خیرخواهانه

می‌داند بلکه شرکت در یک فعالیت را در اکثر اوقات بدون توجه به هزینه فرصت از دست رفته و احساس ضرر و زیان، یک حرکت خردمندانه می‌پندارد و انتظار کمک متقابل و رسیدن به منافع ناشی از تعاون با دیگران را دارد. بنابراین اعتماد ضعیف، شرط لازم در پیوستن فرد به شبکه‌های غیررسمی و انجمن‌های رسمی است و اعتماد قوی، شرط کافی است.

۳. انجمن‌پذیری که بر مشارکت فعال شخصی در شبکه‌های غیررسمی و یا انجمن‌های رسمی مانند باشگاه‌های ورزشی، شبکه‌های محیط زیستی، انجمن‌های مذهبی، سازمان‌های غیرانتفاعی یا جنبش‌های اجتماعی دلالت دارد (زاهدی، ۱۳۹۶: ۳۰۱).

به اعتقاد مچانیس^۱ برخی ویژگی‌های اقتصادی - اجتماعی شهروندان که طبقه و شأن آن‌ها را تعیین می‌نماید، بر میزان اعتماد آن‌ها تأثیر می‌گذارد. درآمد، تحصیلات، سن، جنس، عضویت در سازمان‌ها و مذهبی بودن، با اعتماد رابطه دارند. بر اساس تحقیقات، میزان درآمد با اعتماد رابطه مسقیم دارد، در صورتی که تحصیلات با اعتماد رابطه معکوس دارد. در واقع هرچه درآمد شهروندان بیشتر می‌شود به دولت اعتماد بیشتری پیدا می‌کنند و هرچه سواد افراد افزایش یابد، میزان اعتماد آن‌ها به دولت کاهش می‌یابد (ردادی و افتخاری، ۱۳۹۰: ۱۶۹).

کلمن و اینگلههارت^۲ نیز از نظریه‌پردازانی بودند که به روابط اعتماد اجتماعی با وضعیت اقتصادی اشاره کرده‌اند. مفهوم اعتماد برای کلمن مفهومی محوری بوده، به نظر او افراد برای این به کنش اجتماعی می‌پردازند که نیازهای خود را رفع کنند و رفع نیازها تنها از طریق بده‌بستان‌های اجتماعی امکان‌پذیر است، بنابراین، بده‌بستان‌ها و مبادله‌ها نقش اساسی در ساختن کنش‌های اجتماعی دارند. به اعتقاد کلمن در هر رابطه مبتنی بر اعتماد دو جز وجود دارد: اعتماد کننده و اعتماد شونده (امین) و فرض بر این است که در کنش هر دو جز (کنشگر) هدفمند بوده، به دنبال ارضای نیاز خود هستند، طرف اعتماد کننده باید تصمیم بگیرد که با دیگری وارد معامله و کنش شود یا نه (خطر را بپذیرد یا نه) و طرف اعتماد شونده نیز باید بین حفظ اعتماد و یا شکستن آن یکی را انتخاب کند (علیزاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷۱-۱۷۰)، بنابراین، یک رابطه مبتنی بر اعتماد، عملی دو جانبه است و بر مبنای اصل به حداکثر رساندن فایده تحت شرایط مخاطره است (هزارجریبی و نجفی، ۱۳۸۹: ۶۱)، بنابراین جیمز کلمن از منظر کنش عقلانی به موضوع اعتماد، توجه می‌نماید و معتقد است که اعتماد نوعی انتظار است که در بر اساس محاسبه سود و زیان به دست می‌آید که توسط انسان‌های محاسبه‌گر و عقلانی نسبت به فرد یا گروهی از افراد یا سازمان‌ها برآورده می‌شود. کلمن در بحث بر روی نظام‌های اعتماد، این نظام‌ها یا روابط را متضمن وجود دو یا سه کنشگر می‌داند ولی در سطح کلان، تحلیل پدیده‌ها را مستلزم فرارفتن از تعداد محدود و در نظر گرفتن

1. Mechanic

2. Inglehart

تعداد زیادی از افراد می‌داند. کلمن در اینجا از دو نوع سیستم بزرگتر یاد می‌کند، نوع اول، اجتماعی است که از روابط به هم پیوسته اعتماد متقابل تشکیل شده و نوع دوم سیستمی است که از روابط اعتماد مشورتی ساخته شده است (محسنی‌تبریزی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۷). در نهایت نظریه کلمن مبنای اعتماد را به حداکثر رساندن سود در شرایط خطر می‌داند؛ زیرا در این صورت است که کنشگر عقلانی اگر حاصل منفعت را بیشتر از زیان بداند، اعتماد می‌کند (بیدل، ۱۳۹۵: ۶۴).

اینگلهارت پیش‌نیازهای اقتصادی و فرهنگی دموکراسی باثبات را شامل، توسعه اقتصادی، درصد نیروی کار در بخش سوم و سال‌های تداوم دموکراسی و فرهنگ سیاسی یا مدنی می‌داند. او ویژگی‌های فرهنگ مدنی را به سه شاخص اعتماد به یکدیگر، رضایت از زندگی و حمایت از دگرگونی‌های انقلابی مشخص می‌سازد. مطالعات اینگلهارت نشان‌دهنده این است که اعتماد به یکدیگر همانند رضایت از زندگی و خوشبختی همبستگی بسیاری با توسعه اقتصادی دارد (حاجیانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۷ - ۶۶)، از نظر اینگلهارت سطوح نسبتاً پایین انتشار رضایت و اعتماد، موجب می‌شود که شخص به احتمال زیاد نظام ساختار موجود را نپذیرفته و دچار حالت آنومی یا بیگانگی اجتماعی بشود. رضایت از زندگی، رضایت اجتماعی، فضای باز ارتباطات اجتماعی، حمایت از نظم اجتماعی موجود و در نهایت، اعتماد به یکدیگر همگی به هم وابسته بوده نشانه‌های نگرش‌های مثبت را نسبت به جهانی که شخص در آن زندگی می‌کند، تشکیل می‌دهند. جالب‌تر از همه، این واقعیت است که به‌نظر می‌رسد این نشانگان با بقای نهادهای اجتماعی رابطه دارد. نیز این نشانگان با سطوح اقتصادی یک کشور در ارتباط نزدیکند و کشورهای توسعه یافته از لحاظ رضایت اجتماعی، اعتماد به یکدیگر و دیگر عناصر این نشانگان، در سطوح بسیار بالایی قرار دارند (اینگلهارت، ۱۹۹۹: ۱۲۰-۸۸ به نقل از قدیمی، ۱۳۸۶: ۳۳۶). راجرز^۱ نیز در تحلیل نهایی از مشارکت و اعتماد و توسعه، بر ویژگی‌های فردی، روانی، و انگیزشی تأکید کرده است. به نظر وی یکی از ویژگی‌های مهم جوامع سنتی، عدم اعتماد متقابل، بدگمانی، و حيله‌گری در روابط است (عسگری و شرافت، ۱۳۹۲: ۸۵۷). به اعتقاد توماس^۲ و زنائیکی^۳، افرادی که به دیگران اعتماد می‌کنند، در جامعه موفق‌تر هستند، نسبت به دیگران مرفه‌ترند، از آموزش بهتر و بیشتری برخوردارند و پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالایی دارند. فرهنگ بی‌اعتمادی از میان گروه‌های تحصیل‌نکرده، فقیر و حادثه دیده نشئت می‌گیرد که از محیط‌های توسعه‌نیافته برخاسته‌اند و خود را در یک محیط کاملاً جدید بیگانه می‌یابند (عبدالمالکی، ۱۳۸۷: ۱۰۱ - ۱۰۰).

فرضیه‌های پژوهش

1. Rogers
2. Thomas
3. Znaniecki

- بررسی تحصیلات فرد و والدین و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی درآمد فرد و والدین و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی شغل فرد و والدین و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی
- بررسی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و تأثیر آن بر اعتماد اجتماعی

روش شناسی

این پژوهش در محدوده زمانی سال ۹۶-۱۳۹۵ انجام گرفته است. شیوه اجرا، پیمایشی و مکان پژوهش شهر اهواز بوده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی زنان بین سنین ۱۸ تا ۶۴ سال، است که در مدت زمان تحقیق، در این شهر سکونت دارند. جامعه آماری ما ۳۴۳۸۰۶ نفر از زنان شهر اهواز هستند که در محدوده‌ی سنی ۱۸ تا ۶۴ سال قرار دارند.

ابزار جمع آوری اطلاعات: ابزار جمع آوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه می باشد. در مطالعات پیمایشی عمدتاً از ابزار پرسشنامه استفاده می‌شود.

شیوه جمع آوری اطلاعات: شیوه جمع آوری اطلاعات در پژوهش حاضر، شیوه پیمایشی می باشد، که در این شیوه از تکنیک پرسشنامه استاندارد استفاده شده است. روش کار بدین صورت بود که بعد از انتخاب و مشخص شدن جمعیت نمونه، اطلاعات توسط محقق در مناطق هشت گانه شهر اهواز، با استفاده از توزیع پرسشنامه، جمع آوری شده است. قبل از پر کردن توسط پرسشگر، توضیحاتی به پاسخگو ارائه می‌گردید. این توضیحات عبارت بودند از:

- ۱- معرفی کردن خود (محقق)
- ۲- توضیح این که این تحقیق درباره‌ی چیست؟
- ۳- توضیح به پاسخگو که به نام و نام خانوادگی وی احتیاجی نیست؟
- ۴- توضیح این مسأله که هر گونه جواب پاسخگو قابل احترام بوده و درست پر کردن پرسشنامه حائز اهمیت است
- ۵- توضیح آن که اطلاعات درج شده توسط آنان در پرسشنامه محرمانه باقی می‌ماند و مشکلی برای آن‌ها بوجود نمی‌آورد. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه از نرم‌افزار Warp pls و Tanagra استفاده شد.

واحد تحلیل: واحد تحلیل در هر مطالعه‌ای با توجه به موضوع تحقیق و سؤالاتی که در این ارتباط مطرح می‌شوند، مشخص می‌گردد. واحد تحلیل در این تحقیق، فرد (زنان) ۱۸ تا ۶۴ سال شهر اهواز) است.

جامعه آماری: جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه زنان ۱۸ تا ۶۴ سال شهر اهواز می‌باشند؛ که تعداد آن‌ها ۳۴۳۸۰۶ نفر می‌باشد.

شیوه نمونه گیری: در این پژوهش از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم استفاده شده‌است.

تعیین حجم نمونه: در این پژوهش، برای محاسبه حجم نمونه آماری لازم از فرمول کوکران استفاده شده است. حجم نمونه پس از محاسبه با استفاده از فرمول کوکران $n = 384$ نفر به دست آمد.

سنجش مقیاس اعتماد اجتماعی: اعتماد اجتماعی را می‌توان حسن ظن فرد نسبت به سایر اعضای جامعه تعریف کرد که موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با آن‌ها می‌شود (صداقت‌زادگان و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۵). همچنین اعتماد اجتماعی بر انتظارات و تعهدات اکتسابی و تأیید شده به لحاظ اجتماعی که افراد نسبت به یکدیگر و نسبت به سازمان‌ها و نهادهای مربوط به زندگی اجتماعی‌شان دارند، تعریف می‌شود (نعیمی و پورمحمدی، ۱۳۹۶: ۱۳۶). اعتماد اجتماعی یکی از مهم‌ترین عناصر دنیای معاصر است که دارای معانی مختلف با اهمیت متفاوت است. گاهی اوقات، اعتماد را به برخی از جنبه‌های زندگی اجتماعی نشان می‌دهد و گاهی اوقات بخش‌هایی از زندگی شخصی را نشان می‌دهد (حیدرآبادی و همکاران، ۲۰۱۲: ۱۸۳). در نهایت، در این پژوهش اعتماد اجتماعی توسط سه بعد اعتماد فردی، اعتماد عمومی و اعتماد نهادی مورد سنجش قرار می‌گیرد.

مقیاس سنجش اعتماد فردی (بین‌شخصی): اعتماد بین‌شخصی شکلی از اعتماد است که در روابط چهره به چهره خود را نشان می‌دهد. این شکل از اعتماد موانع ارتباطی را مرتفع می‌سازد و بسیاری از تعاملات روزانه را موجب می‌شود. در دوران مدرن روابط شخصی که بیشتر به صورت رابطه ناب در می‌آید، وابسته به اعتماد متقابل است که آن را باید به‌وجود آورد و اعتماد طرف مقابل را جلب کرد (جلائیان بخشنده و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۹). در نهایت برای سنجش متغیر اعتماد فردی از ۶ گویه در فرم مقیاس لیکرت استفاده شده است.

مقیاس سنجش اعتماد عمومی (تعمیم یافته): این نوع اعتماد از روابط چهره به چهره فراتر رفته و در سطح گسترده‌تر از خانواده، دوستان و آشنایان قرار می‌گیرد. این نوع از اعتماد، متوجه غریبه‌هاست و صورتی عام دارد. زتومکا «که بر مبنای ماهیت امین به نوع‌شناسی اعتماد پرداخته است، برای این نوع از اعتماد، عوامل عام را به عنوان امین در نظر گرفته است. عواملی که به صورت متکثر، در ویژگی‌هایی اشتراک دارند. به این معنی که هدف اعتماد یا جهت‌گیری اعتماد، ممکن است معطوف به جنسیت (من به زنان اعتماد دارم، اما به مردها اعتماد ندارم) سن (من به افراد میانسال اعتماد دارم و به افراد جوان اعتماد ندارم) یا نژاد (من به افراد سفید اعتماد دارم و به

سیاهپوست‌ها اعتماد ندارم) یا قومیت (من به ترک‌ها اعتماد دارم و به فرانسوی‌ها اعتماد ندارم) و یا مذهب (من به مسیحی‌ها اعتماد دارم ولی به مسلمان‌ها اعتماد ندارم) باشد (افشانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۹۲) در نهایت برای سنجش متغیر اعتماد عمومی از ۹ گویه در فرم مقیاس لیکرت استفاده شده است.

مقیاس سنجش اعتماد نهادی: اعتماد نهادی بر اعتماد مردم به مقبولیت و کارایی نهادهای دولتی اشاره دارد (سبزه‌ای و رحیمی، ۱۳۹۲: ۷۸). در نهایت برای سنجش متغیر اعتماد نهادی از ۹ گویه در فرم مقیاس لیکرت استفاده شده است.

مقیاس سنجش پایگاه اجتماعی - اقتصادی: پایگاه اقتصادی یک فرد به میزان دارایی‌ها و ثروت او مربوط است و پایگاه اجتماعی فرد به میزان وسیعی در قید تصوری است که دیگران در جامعه از وی دارند. ارزیابی افراد نیز به نوبه خود به درجه برخورداری یا محرومیت او از معیارهای پایگاه اجتماعی او بستگی دارد. پایگاه اقتصادی - اجتماعی به عنوان جایگاه فرد برحسب میزان بهره‌مندی از سرمایه اقتصادی و اجتماعی به صورت یک شاخص ترکیبی از معرف‌های ثروت و منزلت شغلی، مورد سنجش قرار گرفته است (حیدرنژاد و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱۸). در پژوهش حاضر برای سنجش متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی از دو بعد ذهنی و عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی استفاده شده است. بعد عینی، وضعیت واقعی فرد را می‌سنجد. در مطالعه حاضر، تعریف عملیاتی بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی، میزان تحصیلات فرد و والدین، شغل فرد و والدین، میزان درآمد خانواده و فرد در نظر گرفته شده است. منظور از بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی، تخمین طبقه اجتماعی یا پنداشت پاسخگو از جایگاه خود در ساختار اجتماعی از دیدگاه خود اوست که می‌تواند به عنوان متغیر اثرگذاری محسوب گردد. در مطالعاتی که پایگاه اجتماعی - اقتصادی را در کار خود مورد استفاده قرار داده‌اند، برای سنجش بعد ذهنی آن به یک پرسش اکتفا کرده‌اند که در پژوهش حاضر همان (اگر مردم جامعه را به پنج طبقه خیلی بالا، بالا، متوسط، پایین و خیلی پایین تقسیم کنند، شما خود را در چه طبقه‌ای جای می‌دهید)، ملاک قرار گرفته شده است.

یافته های تحقیق

بخش اول: یافته‌های توصیفی

در این بخش به تحلیل و آزمون فرضیات مدل پژوهش پرداخته شده است. ابتدا آمارهای توصیفی مربوط به متغیرهای مورد بررسی و همبستگی بین متغیرهای پژوهش ارائه شده و در بخش دوم به نتایج تحلیل رگرسیون تک متغیره برای بررسی سهم هر متغیر در تأثیرگذاری بر اعتماد اجتماعی را پرداخته‌ایم و در بخش سوم نیز به مدلسازی معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی پرداخته‌ایم.

جدول (۱): شاخص‌های مرکزی، شاخص‌های پراکندگی و شاخص‌های شکل توزیع

متغیر							شاخص	
پایگاه اجتماعی - اقتصادی			اعتماد					
کل	ذهنی	عینی	اجتماعی	نهادی	عمومی	فردی	میانگین	مرکزی
۱۸/۳۴۱	۱/۹۲۲	۱۶/۴۱۸	۶۹/۹۷۸	۲۸/۴۴۰	۲۴/۰۲۹	۱۷/۴۱۰	میانگین	
۱۸/۰۰	۲/۰۰	۱۷/۰۰	۷۱/۰۰	۲۸/۰۰	۲۴/۰۰	۱۸/۰۰	میانه	
۲/۴۴۵	۰/۵۴۹	۲/۳۵۴	۱۴/۰۲۲	۹/۳۹۰	۵/۶۰۳	۵/۱۶۵	انحراف معیار	پراکندگی
۵/۹۹۰	۰/۳۰۱	۵/۵۴۱	۱۹۶/۶۱۶	۸۸/۱۷۲	۳۱/۳۹۳	۲۶/۶۷۷	واریانس	
-۰/۲۱۴	-۰/۰۴۳	-۰/۱۶۴	-۰/۴۸۸	-۰/۰۲۱	-۰/۳۹۲	-۰/۱۶۶	کجی	شکل توزیع
-۰/۱۲۴	۰/۲۶۷	-۰/۲۸۰	۰/۰۴۹	-۰/۷۸۹	۰/۰۷۳	-۰/۴۴۷	کشیدگی	

جدول شماره (۲) همبستگی متغیر اعتماد اجتماعی و ابعاد آن را با متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی و ابعاد آن را نشان می‌دهد.

جدول (۲): همبستگی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و ابعاد آن با متغیر اعتماد اجتماعی و

ابعاد آن

متغیرها	اعتماد فردی	اعتماد عمومی	اعتماد نهادی	اعتماد اجتماعی
تحصیلات فرد و والدین	-۰/۱۶۰***	-۰/۱۱۱*	-۰/۰۰۸ns	-۰/۱۱۲*
درآمد فرد و والدین	۰/۰۳۵ns	۰/۰۲۶ns	-۰/۰۴۷ns	-۰/۰۰۵ns
شغل فرد و والدین	-۰/۰۸۵ns	۰/۰۱۸ns	-۰/۲۱۴**	-۰/۱۶۶**
پایگاه اجتماعی - اقتصادی عینی	-۰/۱۲۰*	-۰/۰۳۶ns	-۰/۱۵۳**	-۰/۱۶۱**
پایگاه اجتماعی - اقتصادی ذهنی	۰/۱۲۶*	۰/۱۹۰**	-۰/۰۳۰ns	۰/۱۰۲*
پایگاه اجتماعی - اقتصادی	-۰/۰۸۵ns	۰/۰۰۷ns	-۰/۱۵۴**	-۰/۱۳۲**

($p < 0.01$) = **

($p < 0.05$) = *

(ns) = not significant

بخش دوم: رگرسیون یک متغیره

فرضیه اول: بررسی تاثیر تحصیلات فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی زنان

جدول شماره (۳): نتایج بررسی تاثیر تحصیلات فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی

ANOVA		ضریب تعیین تعدیل شده Adj R ²	ضریب تعیین R ²	ضریب همبستگی رگرسیون R	متغیر
سطح معناداری	مقدار F				
0.030	4.744	0.10	0.13	0.113	تحصیلات فرد و والدین

جدول شماره (۴): نتایج حاصله از رگرسیون تک متغیره تاثیر تحصیلات فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی

معناداری	t	ضرایب	ضرایب غیر استاندارد		متغیر
		استاندارد	Beta	Std. Error	
0.030	-2.178	-0.113	0.0560	-1.220	تحصیلات فرد و والدین

همان طور که یافته‌های جدول (۴ و ۳) نشان می‌دهد همبستگی بین متغیر تحصیلات فرد و والدین و اعتماد اجتماعی پایین است (0.113) و فرض تحقیق در سطح اطمینان 0.95 تأیید می‌شود (0.030) و از روی تحصیلات فرد و والدین می‌توان تغییرات اعتماد اجتماعی زنان را پیش‌بینی کرد.

فرضیه دوم: بررسی تأثیر درآمد فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی زنان

جدول شماره (۵): نتایج بررسی تأثیر درآمد فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی

ANOVA		ضریب تعیین تعدیل شده Adj R ²	ضریب تعیین R ²	ضریب همبستگی رگرسیون R	متغیر
سطح معناداری	مقدار F				
۰/۹۰۸	۰/۰۱۳	-۰/۰۰۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۶	درآمد فرد و والدین

جدول شماره (۶): نتایج حاصله از رگرسیون تک متغیره تأثیر درآمد فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی

معناداری	t	ضرایب استاندارد		متغیر
		Beta	Std. Error	
sig			B	
۰/۹۰۸	-۰/۱۱۴	-۰/۰۰۶	۰/۶۳۵	درآمد فرد و والدین

همان طور که یافته‌های جدول (۵ و ۶) نشان می‌دهد همبستگی بین متغیر درآمد فرد و والدین و اعتماد اجتماعی پایین است (۰/۰۰۶) و فرض تحقیق تأیید نمی‌شود (۰/۹۰۸) و از روی درآمد فرد و والدین نمی‌توان تغییرات اعتماد اجتماعی زنان را پیش‌بینی کرد.

فرضیه سوم: بررسی تأثیر شغل فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی زنان

جدول شماره (۷): نتایج بررسی تأثیر شغل فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی

ANOVA		ضریب تعیین تعدیل شده Adj R ²	ضریب تعیین R ²	ضریب همبستگی رگرسیون R	متغیر
سطح معناداری	مقدار F				
۰/۰۰۱	۱۰/۶۸۳	۰/۰۲۵	۰/۰۲۷	۰/۱۶۷	شغل فرد و والدین

جدول شماره (۸): نتایج حاصله از رگرسیون تک متغیره تأثیر شغل فرد و والدین بر اعتماد اجتماعی

معناداری	t	ضرایب	ضرایب غیر استاندارد		متغیر
		استاندارد	Std. Error	B	
sig		Beta			
۰/۰۰۱	-۳/۲۶۸	-۰/۱۶۷	۰/۵۱۹	-۱/۶۹۷	شغل فرد و والدین

همان‌طور که یافته‌های جدول (۷ و ۸) نشان می‌دهد همبستگی بین متغیر شغل فرد و والدین و اعتماد اجتماعی پایین است (۰/۱۶۷) و فرض تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۹ تأیید می‌شود (۰/۰۰۱) و از روی شغل فرد و والدین می‌توان تغییرات اعتماد اجتماعی زنان را پیش‌بینی کرد. فرضیه چهارم: بررسی تأثیر بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی زنان جدول شماره (۹): نتایج بررسی تأثیر بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی

ANOVA		ضریب تعیین تعدیل شده Adj R ²	ضریب تعیین R ²	ضریب همبستگی رگرسیون R	متغیر
سطح معناداری	مقدار F				
۰/۰۰۱	۱۰/۰۳۵	۰/۰۲۳	۰/۰۲۶	۰/۱۶۲	بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی

جدول شماره (۱۰): نتایج حاصله از رگرسیون تک متغیره تأثیر بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی

معناداری	t	ضرایب	ضرایب غیر استاندارد		متغیر
		استاندارد	Std. Error	B	
sig		Beta			
۰/۰۰۱	-۳/۱۶۷	-۰/۱۶۲	۰/۳۰۴	-۰/۹۶۴	بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی

همان‌طور که یافته‌های جدول (۹ و ۱۰) نشان می‌دهد همبستگی بین متغیر بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و اعتماد اجتماعی پایین است (۰/۱۶۲) و فرض تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۹ تأیید می‌شود (۰/۰۰۱) و از روی بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی می‌توان تغییرات اعتماد اجتماعی زنان را پیش‌بینی کرد.

فرضیه پنجم: بررسی تأثیر بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی زنان
جدول شماره (۱۱): نتایج بررسی تأثیر بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد

اجتماعی

ANOVA		ضریب تعیین تعدیل شده Adj R ²	ضریب تعیین R ²	ضریب همبستگی رگرسیون R	متغیر
سطح معناداری	مقدار F				
۰/۰۴۶	۳/۹۹۳	۰/۰۰۷	۰/۰۱۰	۰/۱۰۳	بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی

جدول شماره (۱۲): نتایج حاصله از رگرسیون تک متغیره تأثیر بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی

معنادار ی	t	ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد		متغیر
		Beta	Std. Error	B	
۰/۰۴۶	۱/۹۹۸	۰/۱۰۳	۱/۳۱۵	۲/۶۲۸	بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی

همان‌طور که یافته‌های جدول (۱۱ و ۱۲) نشان می‌دهد همبستگی بین متغیر بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و اعتماد اجتماعی پایین است (۰/۱۰۳) و فرض تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۵ تأیید می‌شود (۰/۰۴۶) و از روی بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی می‌توان تغییرات اعتماد اجتماعی زنان را پیش‌بینی کرد.

فرضیه ششم: بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی زنان
جدول شماره (۱۳): نتایج بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی

ANOVA		ضریب تعیین تعدیل شده Adj R ²	ضریب تعیین R ²	ضریب همبستگی رگرسیون R	متغیر
سطح معناداری	مقدار F				
۰/۰۱۰	۶/۶۹۰	۰/۰۱۴	۰/۰۱۷	۰/۱۳۳	پایگاه اجتماعی - اقتصادی

جدول شماره (۱۴): نتایج حاصله از رگرسیون تک متغیره تأثیر پایگاه اجتماعی -
اقتصادی بر اعتماد اجتماعی

معناداری	ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد		متغیر
		Beta	Std. Error	
sig	t	B		
۰/۰۱۰	-۲/۵۸۶	-۰/۱۳۳	۰/۲۹۴	پایگاه اجتماعی - اقتصادی

همان‌طور که یافته‌های جدول (۱۳ و ۱۴) نشان می‌دهد همبستگی بین متغیر پایگاه اجتماعی -
اقتصادی و اعتماد اجتماعی پایین است (۰/۱۳۳) و فرض تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۵ تأیید
می‌شود (۰/۰۱۰) و از روی پایگاه اجتماعی - اقتصادی می‌توان تغییرات اعتماد اجتماعی زنان را
پیش‌بینی کرد.

بخش سوم: مدلسازی معادلات ساختاری

مدل اندازه‌گیری

به منظور ارزیابی برآزش مدل پژوهش از مدلسازی معادلات ساختاری با استفاده از روش حداقل
مربعات جزیی استفاده شد. جهت آزمون مدل‌های اندازه‌گیری، در مدلسازی معادلات ساختاری با
استفاده از روش حداقل مربعات جزیی به تعداد سازه‌های استفاده شده، به منظور دستیابی به اعتبار
همگرا و میزان همبستگی، از آزمون‌های پایایی مرکب، و میانگین واریانس ارزیابی شده
(AVE) استفاده می‌شود. پایایی بالاتر از ۰/۷۰ همراه با میانگین واریانس استخراج شده حداقل

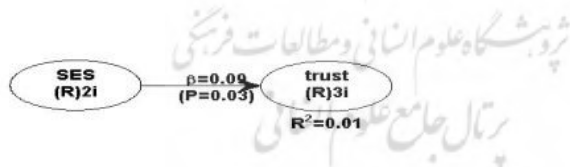
۰/۵۰ دو شرط لازم برای اعتبار همگرا و همبستگی یک سازه هستند. نتایج حاصل از بررسی این بخش در جدول شماره (۱۵) ارائه شده است.

جدول (۱۵). آزمون پایایی و روایی متغیر اعتماد اجتماعی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی

متغیر	پایایی ترکیبی (پایایی)	میانگین واریانس استخراج شده (AVE) (روایی)
اعتماد اجتماعی	۰/۷۴۷	۰/۵۵۲
پایگاه اجتماعی - اقتصادی	۰/۷۰۰	۰/۵۲۶

مدل ساختاری تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی

جدول شماره (۱۶) و شکل شماره (۱) نشان می‌دهد که ضریب مسیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی به اعتماد اجتماعی میزان مقدار ۰/۰۹ و سطح معناداری نیز کمتر از (۰/۰۵) می‌باشد. به این ترتیب این فرضیه یعنی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی تأیید می‌شود.

شکل شماره ۱: مدل ساختاری ضریب مسیر و معناداری پایگاه اجتماعی - اقتصادی اعتماد اجتماعی

جدول (۱۶): نتایج آزمون مدل ساختاری میان پایگاه اجتماعی - اقتصادی و اعتماد

اجتماعی

تأیید یا رد فرضیه	معناداری	ضریب مسیر	مسیر
تأیید شده	۰/۰۳۳	۰/۰۹	پایگاه اجتماعی - اقتصادی به اعتماد اجتماعی

R^2 معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل‌سازی معادلات ساختاری به کار می‌رود و نشان از تأثیری دارد که یک متغیر برونزا بر یک متغیر درون‌زا می‌گذارد. هرچه مقدار R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زا در یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. چین (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 معرفی می‌کند. بنابراین ضعیف، متوسط و قوی بودن برازش بخش ساختاری مدل به وسیله معیار R^2 تعیین می‌شود (داوری و رضازاده، ۱۳۹۶: ۹۲ - ۹۱). در این پژوهش R^2 مقدار ضعیفی را نشان می‌دهد. علاوه بر ارزیابی مقدار R^2 به‌عنوان معیاری برای دقت پیش‌بینی، محققان باید مقدار استون‌گیسر (Redundancy) را بررسی کنند (هیر و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۲۲). این شاخص در واقع توانایی مدل ساختاری را در پیش‌بینی کردن متغیرهای پنهان درون‌زا می‌سنجد. مقادیر مثبت این شاخص بیانگر کیفیت مناسب مدل ساختاری است (رحیمی، ۱۳۹۵: ۲۰۹ - ۲۰۸). در این پژوهش Redundancy مقدار مثبتی را نشان می‌دهد.

جدول (۱۷): نتایج آزمون مدل ساختاری (ضریب تعیین، شاخص افزونگی)

شاخص افزونگی	ضریب تعیین	متغیر
Redundancy	R^2	اعتماد اجتماعی
۰/۰۵	۰/۰۱	

مدل کلی

شاخص برازش کلی مدل در PLS شاخص GOF است و از آن می‌توان برای بررسی اعتبار یا کیفیت الگوی PLS به‌صورت کلی استفاده کرد. این شاخص بین صفر تا یک قرار دارد و مقادیر نزدیک به یک بیانگر کیفیت مناسب مدل است (نوروزی و نجات، ۱۳۹۵: ۳۴۹). مقدار GOF در این پژوهش (۰/۰۶۹) می‌باشد که نشان‌دهنده کیفیت پایین مدل کلی در این پژوهش می‌باشد.

نتیجه گیری

موضوع پژوهش حاضر بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی زنان می‌باشد. با توجه به هدف و ویژگی‌های پژوهش مورد نظر، جامعه آماری یا قلمرو پژوهش، مجموعه زنان ساکن در شهر اهواز با ضابطه سنی بین ۱۸ تا ۶۴ سال مشخص شده است که با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم، انجام پذیرفته است. حجم نمونه بر این اساس در تحقیق حاضر ۳۸۴ نفر بوده است. نتایج یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میانگین پایگاه اجتماعی - اقتصادی ۱۸/۳۴۱ و انحراف معیار آن ۲/۴۴۵ می‌باشد که نشان می‌دهد پاسخگویان از میزان متوسطی از پایگاه اجتماعی - اقتصادی برخوردار می‌باشد. همچنین میانگین اعتماد فردی با ۱۷/۴۱۰ و انحراف معیار ۵/۱۶۵ آن نشان دهنده میزان متوسطی از اعتماد فردی در میان پاسخگویان می‌باشد. میانگین اعتماد عمومی با ۲۴/۰۲۹ و انحراف معیار ۵/۶۰۳ نشان دهنده‌ی میزان متوسطی از اعتماد عمومی در میان پاسخگویان می‌باشد. میانگین اعتماد نهادی با ۲۸/۴۴۰ و انحراف معیار ۹/۳۹۰ نشان دهنده میزان متوسطی از اعتماد نهادی در میان پاسخگویان می‌باشد. همچنین میانگین اعتماد اجتماعی با ۶۹/۹۷۸ و انحراف معیار ۱۴/۰۲۲ آن نشان دهنده‌ی میزان متوسطی از اعتماد اجتماعی در میان پاسخگویان می‌باشد.

تحلیل رگرسیون، میزان ضریب تأثیر استاندارد شده و استاندارد نشده را نشان می‌دهد. در ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده، بتای متغیر تحصیلات فرد و والدین در پیش بینی متغیر اعتماد اجتماعی به اندازه ۰/۱۱۳- می‌باشد. به بیان دیگر ضریب رگرسیونی استاندارد شده برای متغیر تحصیلات فرد و والدین برابر ۰/۱۱۳- در سطح خطای کمتر از ۰/۰۰۵ معنی‌دار است و با افزایش یک واحد تغییر انحراف استاندارد در متغیر تحصیلات فرد و والدین، میزان اعتماد اجتماعی به مقدار، ۰/۱۱۳- انحراف استاندارد تغییر، کاهش می‌یابد. آماره t نیز اهمیت نسبی حضور هر متغیر مستقل در مدل رگرسیون را نشان می‌دهد. معمولاً هرگاه قدر مطلق این آماره برای متغیری، بزرگتر از عدد ۱/۹۶ در سطح ۰/۰۵ درصد و ۲/۳۳ در سطح ۰/۰۱ درصد، باشد، نتیجه خواهیم گفت که متغیر مورد نظر تأثیر آماری معناداری در تبیین متغیر وابسته دارد. در اینجا نیز آماره t برای متغیر تحصیلات فرد و والدین ۲/۱۷۸- می‌باشد که نشان از معناداری این فرضیه می‌باشد. ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده، بتای متغیر درآمد فرد و والدین در پیش بینی متغیر اعتماد اجتماعی به اندازه ۰/۰۰۶- می‌باشد. به بیان دیگر ضریب رگرسیونی استاندارد شده برای متغیر درآمد فرد و والدین برابر ۰/۰۰۶- و با توجه به عدد معنی‌داری نشان می‌دهد که معنی‌دار نیست. در اینجا نیز آماره t برای متغیر درآمد فرد و والدین ۰/۱۱۴- می‌باشد که نشان می‌دهد این فرضیه معنادار نمی‌باشد. ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده، بتای متغیر شغل فرد و والدین در پیش بینی متغیر اعتماد اجتماعی به اندازه ۰/۱۶۷- می‌باشد. به بیان دیگر ضریب رگرسیونی استاندارد شده

برای متغیر شغل فرد و والدین برابر $0/167$ - در سطح خطای کمتر از $0/001$ معنی دار است و با افزایش یک واحد تغییر انحراف استاندارد در متغیر شغل فرد و والدین، میزان اعتماد اجتماعی به مقدار، $0/167$ - انحراف استاندارد تغییر، کاهش می‌یابد. در اینجا نیز آماره t برای متغیر شغل فرد و والدین $3/268$ - می‌باشد که نشان از معناداری این فرضیه می‌باشد. ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده، بتای متغیر بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی در پیش بینی متغیر اعتماد اجتماعی به اندازه $0/162$ - می‌باشد. به بیان دیگر ضریب رگرسیونی استاندارد شده برای متغیر بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی برابر $0/162$ - در سطح خطای کمتر از $0/001$ معنی دار است و با افزایش یک واحد تغییر انحراف استاندارد در متغیر بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی، میزان اعتماد اجتماعی به مقدار، $0/162$ - انحراف استاندارد تغییر، کاهش می‌یابد. در اینجا نیز آماره t برای متغیر بعد عینی پایگاه اجتماعی - اقتصادی $3/167$ - می‌باشد که نشان از معناداری این فرضیه می‌باشد.

ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده، بتای متغیر بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی در پیش بینی متغیر اعتماد اجتماعی به اندازه $0/103$ می‌باشد. به بیان دیگر ضریب رگرسیونی استاندارد شده برای متغیر بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی برابر $0/103$ در سطح خطای کمتر از $0/005$ معنی دار است و با افزایش یک واحد تغییر انحراف استاندارد در متغیر بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی، میزان اعتماد اجتماعی به مقدار، $0/103$ انحراف استاندارد تغییر، افزایش می‌یابد. در اینجا نیز آماره t برای متغیر بعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی $1/998$ می‌باشد که نشان از معناداری این فرضیه می‌باشد. ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده، بتای متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی در پیش بینی متغیر اعتماد اجتماعی به اندازه $0/133$ - می‌باشد. به بیان دیگر ضریب رگرسیونی استاندارد شده برای متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی برابر $0/133$ - در سطح خطای کمتر از $0/001$ معنی دار است و با افزایش یک واحد تغییر انحراف استاندارد در متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی، میزان اعتماد اجتماعی به مقدار، $0/133$ - انحراف استاندارد تغییر، کاهش می‌یابد. در اینجا نیز آماره t برای متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی $2/568$ - می‌باشد که نشان از معناداری این فرضیه می‌باشد. نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری در بخش مدل اندازه‌گیری نشان می‌دهند که شاخص‌های پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده برای همه سازه‌های پژوهش نتایج مطلوبی را نشان می‌دهند. در بخش مدل ساختاری نیز از ضریب مسیر، ضریب معناداری، ضریب تعیین و شاخص افزونگی استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که ضریب مسیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی به اعتماد اجتماعی $0/09$ و ضریب معناداری نیز کمتر از $0/05$ می‌باشد. به این ترتیب این فرضیه یعنی تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر اعتماد اجتماعی تأیید می‌شود. شاخص برازش کلی مدل GOF نیز در این پژوهش ($0/69$) می‌باشد که نشان‌دهنده کیفیت پایین مدل کلی در این پژوهش می‌باشد.

منابع

- ابراهیمی، قربانعلی و علی بابازاده بائی (۱۳۸۹) بررسی تأثیر رسانه‌های جمعی بر اعتماد اجتماعی؛ مطالعه موردی افراد ۲۰ سال و بالاتر شهر بابل، فصلنامه انجمن ایران مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال ششم، شماره ۲۱، صص ۹۶ - ۷۷
- احمدی، عزت‌اله، صمد عدلی‌پور، آسیه سپهری و محمد حسنعلیزاده (۱۳۹۲) رابطه مصرف رسانه‌ای با اعتماد اجتماعی در بین جوانان شهر تبریز، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، سال بیستم، شماره ۴ (پیاپی ۷۶)، صص ۱۱۲ - ۸۷
- احمدرش، رشید، حسین دانش‌مهر و شاهد شاکری (۱۳۹۰) بررسی رابطه بین عناصر خرده فرهنگ دهقانی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی روستاییان (بررسی موردی: بخش لاجان شرقی، شهرستان پیرانشهر)، توسعه روستایی، دوره سوم، شماره ۲، صص ۱۶۴ - ۱۴۳
- افه، کلاس (۱۳۸۵) چگونه می‌توان به شهروندان اعتماد داشت؟ در سرمایه اجتماعی؛ اعتماد، دموکراسی و توسعه، به کوشش کیان تاجبخش، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران، انتشارات سیرازه
- افشانی، سیدعلیرضا، سمیه فاضل نجف‌آبادی، محمد حیدری و محمد نوریان نجف‌آبادی (۱۳۸۹) پژوهشی درباب دینداری و اعتماد اجتماعی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۴۹، صص ۲۱۷ - ۱۸۵
- بیدل، پری‌ناز (۱۳۹۵) رابطه اعتماد اجتماعی با احساس امنیت و امنیت اجتماعی، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال هشتم، شماره اول، صص ۸۸ - ۵۹
- حاجیانی، ابراهیم، علی‌اکبر رضایی و میرزاعبدالرسول فلاح‌زاده (۱۳۹۱) اعتماد اجتماعی به مدیریت شهری و عوامل موثر بر آن، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره اول، شماره ۲، صص ۹۰ - ۵۵
- حسینی، سیدرسول، حسین بهروان و سیما سروش (۱۳۹۰) بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی زنان روستایی؛ مطالعه موردی سه روستا از سه استان ایران، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال هشتم، شماره دوم، صص ۸۰ - ۵۵
- حیدرنژاد، علیرضا، ساسان ودیعه و فرح ترکمان (۱۳۹۵) بررسی رابطه بین پایگاه اقتصادی اجتماعی، سبک زندگی با امنیت شغلی کارکنان نیروی انتظامی شهر تهران، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۴۶، صص ۲۳۱ - ۲۰۶
- جلائیان بخشنده، وجیهه، وحید قاسمی و محمدتقی ایمان (۱۳۹۷) تبیین جامعه‌شناختی رابطه اعتماد اجتماعی و مدارای اجتماعی مبتنی بر نظریه ساختاربندی گیدنز، فصلنامه توسعه (توسعه انسانی سابق) دوره ۱۲، شماره ۴، صص ۳۲ - ۷

- داوری علی و آرش رضازاده (۱۳۹۶) مدلسازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS، تهران، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی
- رحیمی، فرج‌الله (۱۳۹۵) نرم‌افزارهای کاربردی در تحقیقات مدیریت (نرم افزارهای SPSS , LISREL , AMOS , PLS)، اهواز، انتشارات ترآوا
- ردادی، محسن و اصغر افتخاری (۱۳۹۰) نظریه‌های اعتماد سیاسی (باتأکید بر گفتمان اسلامی) تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ اول
- ریاحی، محمداسماعیل، نادر رازقی و سمانه اسکندری (۱۳۹۳) بررسی تطبیقی تأثیر الگوهای مصرف تلویزیون داخلی و ماهواره‌ای بر میزان اعتماد اجتماعی، فصلنامه‌ی مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، دوره‌ی دوم، شماره‌ی ۴، صص ۵۰ - ۲۷
- زاهدی، محمد جواد (۱۳۹۶) مطالعه عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی دانشجویان؛ مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه پیام نور غرب تهران، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال ششم، شماره بیست و چهارم، صص ۳۲۵ - ۲۹۱
- سبزه‌ای، محمدتقی و پرویز رحیمی (۱۳۹۲) بررسی رابطه‌ای اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی در بین شهروندان نورآباد دلفان (استان لرستان)، فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، سال اول، شماره ۲، صص ۹۱ - ۷۱
- صداقت‌زادگان، شهناز، بهرام پنجستونی و مالک ملکشاهی (۱۳۹۷) بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی و نزاع فردی در بین جوانان شهر ایلام، فصلنامه علمی - ترویجی فرهنگ ایلام، دوره نوزدهم، شماره ۶۰ و ۶۱، صص ۱۰۱ - ۷۰
- عبدالمالکی، احمد (۱۳۸۷) بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن و چگونگی نقش رسانه در افزایش آن، پژوهش و سنجش، (۱۵)، ۵۳، صص ۱۲۸ - ۹۵
- عسگری، حشمت‌الله و سجاد شرافت (۱۳۹۲) تحلیل عوامل موثر بر شکل‌گیری اعتماد اجتماعی در جوامع روستایی؛ مطالعه موردی: دهستان هجدان‌دشت، شهرستان مهران، پژوهش‌های روستایی، دوره ۴، شماره ۴، صص ۸۷۹ - ۸۵۱
- علیزاده اقدم، محمد باقر، محمود علمی و عبدالحسین ملکوتی دیزج یکان (۱۳۹۱) بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با اعتماد اجتماعی دبیران مقطع متوسطه آموزش و پرورش شهرستان مرند، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و سوم، شماره پیاپی (۴۷)، شماره سوم، صص ۱۸۴ - ۱۶۷
- فرزانه، سیف‌الله و فاطمه جويا (۱۳۹۱) تحلیل اجتماعی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی جوانان؛ بررسی تجربی جوانان شهر گناب، مطالعات علوم اجتماعی ایران، سال نهم، شماره سی و سوم، صص ۲۲۶ - ۲۰۳

- قاسمی، وحید، صمد عدلی پور و سید احمد میرمحمد تبار دیوکلائی (۱۳۹۲) رابطه هویت دینی و اعتماد اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه مازندران، دوفصلنامه علمی - پژوهشی دین و ارتباطات، سال بیستم، شماره دوم (پیاپی ۴۴)، صص ۹۹ - ۷۳
- قدیمی، مهدی (۱۳۸۶) بررسی میزان اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های زنجان، پژوهشنامه علوم انسانی، شماره ۵۳، صص ۳۵۶ - ۳۲۵
- کیاکجوری، سعید و حسین افراسیابی (۱۳۹۱) مطالعه اعتماد اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در میان دانشجویان، دوفصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، شماره دوم، صص ۱۶۵ - ۱۴۳
- محسنی تبریزی، علیرضا، سعید معیدفر و فاطمه گلابی (۱۳۹۰) بررسی اعتماد اجتماعی با نگاهی نسلی به جامعه، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و دوم، شماره پیاپی (۴۱)، شماره اول، صص ۷۰ - ۴۱
- مجاهدی، لیلا (۱۳۸۹) بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان؛ مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شهید چمران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، گروه علوم اجتماعی، رشته جامعه‌شناسی
- مولائی، جابر، علی رنجبریان، سیدعلی سیدی و سید علی اکبر حسینی (۱۳۹۵) بررسی عوامل جامعه‌شناختی موثر بر میزان اعتماد اجتماعی؛ مورد مطالعه: دانشجویان دختر دانشگاه پیام‌نور شهر آبدانان، فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)، دوره ۱۰، شماره ۴، صص ۱۲۲ - ۱۰۵
- نعیمی، کیومرث و محمدرضا پورمحمدی (۱۳۹۶) تبیین رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت در شهر مرزی میوان، پژوهش‌نامه نظم و امنیت اجتماعی، سال دهم، شماره سوم (پیاپی سی و نهم)، صص ۱۵۲ - ۱۲۹
- نوروزی، حسین و سهیل نجات (۱۳۹۵) مدلسازی معادلات ساختاری به زبان ساده Warp pls و Lisrel، تهران، انتشارات فوژان
- هزارجریبی، جعفر و نادر مروتی (۱۳۹۰) عوامل موثر بر شکل‌گیری اعتماد اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه تهران)، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۷، صص ۶۶ - ۲۷
- هزارجریبی، جعفر و ملک محمد نجفی (۱۳۸۹) اعتماد اجتماعی و توسعه گردشگری، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال دوم، شماره هفتم، صص ۷۰ - ۵۳
- هیر، جوزف، توماس هالت، کریستین رینگل و مارکو سارستد (۱۳۹۵) مدلسازی معادلات ساختاری کمترین مربعات جزئی (PLS - SEM)، ترجمه عادل آذر و رسول غلامزاده، تهران، انتشارات نگاه دانش

- Andreasson, Ulf (2017) Trust – the Nordic Gold, Download publications at www.norden.org/nordpub
- Delhey, Jan and Kenneth Newton (2002) Who Trusts? The Origins of Social Trust in Seven Nations, Social Science Research Center Berlin, P-P 1 -45
- Feng, Zhixin, Athina Vlachantoni, Xiaoting Liu and Kelvyn Jones (2016) Social trust, interpersonal trust and self-rated health in China: a multi-level study, International Journal for Equity in Health, No15:180, P-P 1 - 11
- Heidarabadi, Aboalghasem, Bagher Sarukhani and Akbar Valadbigi (2012) A Study of the Types of Social Trust and the Elements Influencing It: The Case of the Iranian Northern Town of Sari, Asian Social Science, Vol. 8, No. 1, P-P 182 - 193
- -Hashemianfar, Ali, Ali Hejazifar, Shaaban Bozorgi (2017) Factors Affecting the Social Trust among the Youth (Case Study: Young People aged 15-29 in Hamadan), Geography 8 (26), p-p 63-80
- Inglehart, Ronald. 1999. Trust; Well- being and Democracy. In Warren Marke (ed) Democracy and Trust. Cambridge: Cambridge University Press. 88-120
- Iravani, Mohammad Reza , Elham Dindar (2003) The survey of factors affecting social trust among students: A case study of Jahrom universities' students, <https://www.researchgate.net/publication/266606288>
- -Ward P, Meyer S(2009) Trust, social quality and wellbeing: a sociological exegesis. Dev Soc.No 38, P-P 339–363.

